

ЗИНЧЕНКООлена Антонівна
nvo.alta@gmail.com**КОРОЛЕНКО**Сталіна Миколаївна
korolenkostalina@gmail.com**КОРОЛЕНКО**Ріта Вікторівна
Flamingo1606@gmail.comд.е.н., професор, в.о. завідувача
кафедри, ДВНЗ "Криворізький
національний університет"к.е.н., доцент, ДВНЗ "Криворізький
національний університет"к.е.н., старший викладач, ДВНЗ
"Криворізький національний
університет"

УДК 621.658.155

**ЕНЕРГОЕФЕКТИВНІСТЬ ЯК БАЗОВА КОНЦЕПЦІЯ ФІНАНСОВОЇ СТРАТЕГІЇ УПРАВЛІННЯ
ЕФЕКТИВНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА****THE ENERGY EFFICIENCY AS A BASIC CONCEPT OF THE FINANCIAL STRATEGY FOR
MANAGEMENT OF THE ENTERPRISE EFFICIENCY**

Стаття присвячена визначенню ролі управління ефективністю підприємства шляхом розробки фінансової стратегії з перенесенням акцентів на мінімізацію енергетичної складової витрат. Враховуючи сучасні умови господарювання підприємств, визначено концепцію енергоефективності у якості базової концепції формування фінансової стратегії управління їх ефективністю. Розроблено систему заходів щодо підвищення енергоефективності на підприємствах

Статья посвящена определению роли управления эффективностью предприятия путем разработки финансовой стратегии с переносом акцентов на минимизацию энергетической составляющей расходов. Учитывая современные условия хозяйствования предприятий, концепция энергоэффективности позиционирована в качестве базовой концепции формирования финансовой стратегии управления их эффективностью. Разработана система мероприятий по повышению энергоэффективности на предприятиях

The article is devoted to the definition of the role of enterprise efficiency management by developing a financial strategy with the shifting of emphasis on minimizing the energy component of costs. Taking into account modern business conditions of enterprises, the concept of energy efficiency has been defined as a basic concept for the formation of a financial strategy for enterprise performance management. A system of measures to increase energy efficiency at enterprises has been developed.

Ключові слова: енергоефективність, фінансова стратегія, ефективність підприємства

Ключевые слова: энергоэффективность, финансовая стратегия, эффективность предприятия

Keywords: the energy efficiency, the financial strategy, the enterprise efficiency

ВСТУП

В сучасних умовах господарювання в основі формування фінансової стратегії кожного підприємства лежать орієнтири на підвищення його економічної ефективності. Економічна ефективність, виступаючи системною метою діяльності підприємства, в той же час відображає в комплексному інтегрованому вигляді всі інші характеристики результатів системної взаємодії зовнішніх та внутрішніх факторів діяльності підприємства. Основними складовими фінансової стратегії підприємства є заходи по збереженню та розвитку фінансового та науково-виробничого потенціалу, здійснення цільових програм та проєктів, включаючи програми реструктуризації підприємства, визначення пріоритетів довгострокового соціально – економічного розвитку. При цьому питання пов'язані з вивченням проблем енергоефективності, ефективності діяльності підприємства є злободенними та широко висвітленими в економічній літературі. Їм присвячені дослідження таких авторів як Гаприндашвілі Б.В., Докуніної К.І., Кошевої Г.О., Тімофєєва В.Н., Неміровського І.О., Михайлова С.А., Балябіної А.А., Дзяни Г.О.,

Гордієнко О.С., Розум М.І., Дзядичевіч Ю.В., Суходолі О.М., Буряк М.В., та ін. Однак питання щодо визначення енергоефективності як базової концепції фінансової стратегії управління ефективністю підприємства потребує додаткової уваги.

МЕТА РОБОТИ

Метою роботи є удосконалення теоретико- методичних підходів щодо визначення ролі енергоефективності підприємства у формуванні фінансової стратегії управління його ефективністю з метою досягнення перманентної стійкої конкурентоспроможності.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Методологічною та інформаційною основою роботи є наукові праці, присвячені предмету дослідження, матеріали періодичних видань та нормативно-правові акти. Для написання статті використані метод аналізу та синтезу, метод структурно-логічного аналізу, аксіоматичний та системний методи.

РЕЗУЛЬТАТИ

Ключовим елементом діяльності кожного підприємства є формування та впровадження на підприєм-

стві фінансової стратегії, яка являється елементом розвитку та підтримки його фінансової стійкості, конкурентоспроможності. Фінансова стратегія підприємства узгоджується із загальною стратегією і являє собою довготермінову програму конкретних дій з формування, використання як власних так і залучених фінансових ресурсів, дає можливість сформувати фінансові резерви, є необхідною умовою визначення основних напрямів, аспектів розвитку фінансово-економічного стану підприємства та його перспективних фінансових можливостей.

Фінансова стратегія спрямована на збільшення економічної ефективності шляхом удосконалення та системного управління всіма складовими формування фінансових результатів. І серед таких складових останнім часом значну питому вагу займає енергетична складова. Саме тому питання енергоефективності та енергозбереження на сьогодні є одними з найважливіших пріоритетів формування фінансової стратегії кожного підприємства. Для більш повного викладення предмету дослідження доцільно проаналізувати підходи до тлумачення цих понять.

У науковій літературі немає єдиного підходу до визначення понять «енергоефективність» та «енергозбереження».

Так, у Законі України «Про енергозбереження» зазначається, що енергозбереження – це «діяльність (організаційна, наукова, практична, інформаційна), яка спрямована на раціональне використання й економічне витрачання первинної та перетвореної енергії і природних енергетичних ресурсів у національному господарстві і яка реалізується з використанням технічних, економічних та правових методів» [1]. На думку Б.В. Гаприндашвілі [2], енергозбереження – це «комплекс організаційних, наукових, економічних, екологічних і технологічних дій, спрямованих на раціональне та безпечне використання енергетичних і природних ресурсів у національному господарстві для скорочення витрат під час виробництва продукції, надання послуг і задля досягнення кінцевих корисних соціально-економічних ефектів від їх використання». К.І. Докуніна [3] дає таке визначення: «Енергозбереження – це комплекс визначених та послідовних дій, у результаті яких досягається позитивний (економічний) результат використання енергоресурсів». О.Г. Кошева зазначає, що «енергозбереження – це процес раціонального використання енергетичних ресурсів і залучення в господарський обіг відновлюваних джерел енергії для забезпечення енергоефективності економічного розвитку і поліпшення соціальної ситуації в країні, а також збереження екосистеми й не поновлюваних джерел енергії для майбутніх поколінь» [4]. В.М. Тимофєєв та І.А. Немировський вважають, що «енергозбереження є однією із складових частин енергетичного менеджменту як практична сторона його діяльності, яка використовує передові технології та обладнання», тоді як, на їхню думку, поняття «енергоменеджмент» є значно ширшим і включає, крім енергозбереження, «впровадження і використання нетрадиційних та поновлюваних джерел енергії, розроблення цінової політики, правила гри на ринку енергоресурсів, які відповідають передусім інтересам держави, а потім вже інте-

ресам бізнесу» [5]. Автори праці [6] вважають, що «енергозбереження – це ефективне використання енергії споживачами, у тому числі мінімізація енерговитрат на одиницю продукції». Г.М. Дзяна розглядає енергозбереження нерозривно з технічною складовою, визначаючи його як кількісний показник, призначений для формування умов щодо збереження та ефективного використання паливно-енергетичних ресурсів [7]. О.С. Гордієнко розглядає «енергозбереження» як певний процес, у ході якого скорочується потреба в енергетичних ресурсах на одиницю кінцевого корисного ефекту від їхнього використання [8].

Тобто поняття «енергозбереження» в контексті концепції ефективного розвитку підприємства можна визначити як заходи із забезпечення максимальної ефективності використання енергії у виробництві. Але більш відповідним поняттям, що має якісну насиченість, є, безумовно, енергоефективність.

Так, Ю.В. Дзядикевич, М.В. Бурак, Р.І. Розум вважають, що «енергоефективність – це галузь знань, що знаходиться на межі інженерії, економіки, юриспруденції та соціології і означає раціональне використання енергетичних ресурсів, досягнення економічно доцільної ефективності використання існуючих паливно-енергетичних ресурсів за умови достатнього рівня розвитку техніки і технології та дотримання вимог до навколишнього середовища» [9]. О.М. Суходоля та Г.М. Дзяна у своїх роботах розмежовують енергоефективність і енергозбереження, пропонуючи вживати термін «енергоефективність» як стан системи, за якого виконання її функцій відбувається з мінімальними витратами енергії, а «енергозбереження», у свою чергу, – як результат діяльності, спрямований на ощадливе використання енергії [7, 10].

Таким чином, аналіз наукових досліджень з даної проблеми дозволяє стверджувати, що, незважаючи на різні підходи до визначення понять «енергоефективність» та «енергозбереження», всі автори сходяться у тому, що дотримання концепції енергоефективності на підприємстві сприяє значному зменшенню витрат на забезпечення технологічного процесу, що у свою чергу підвищує економічну ефективність діяльності підприємства.

Законом України «Про енергозбереження» визначається, що «енергоефективність є характеристикою обладнання, технології, виробництва чи систем в цілому, яка показує ступінь використання енергії на одиницю кінцевого продукту» [1]. Таким чином, є очевидним тісна кореляція між підвищенням енергоефективності та максимізацією фінансово-економічних показників рентабельності на всіх рівнях діяльності підприємства. З нашої точки зору, показники рентабельності і економічної ефективності є практично синонімічними поняттями. А отже, розроблена підприємством фінансова стратегія повинна сприяти: ефективному оцінюванню результатів його фінансово-економічної діяльності; визначенню центрами фінансової відповідальності майбутніх напрямів діяльності підприємства; мінімізації ризиків, різного роду втрат. І при формуванні фінансової стратегії підприємства з метою досягнення найбільшої економічної ефективності діяльності підприємства є важливою розробка відповідної стратегії енергозбереження.

Наведене вище дозволяє нам стверджувати, що наразі енергоефективність як економічне поняття поступово починає виступати у якості найактуальнішої проблеми при формуванні фінансової стратегії підприємства, спрямованої на зростання його ефективності в цілому. Характеризуючи ступінь використання енергії на одиницю кінцевого продукту, енергоефективність виступає показником, який має значний (а іноді – і максимальний) вплив на формування фінансових результатів діяльності підприємств. Особливо це стосується підприємств промисловості, оскільки, згідно даних, оприлюднених Державною службою статистики України (табл. 1), основними споживачами енергії є промисловість та домогосподарства:

рівні загального кінцевого енергоспоживання ними у 2016 р. (у відсотках до загального підсумку) склали відповідно 29,0 % та 34,1 %. Крім того, слід відзначити, що загальне кінцеве енергоспоживання у промисловості (у відсотках до загального підсумку) за період з 2014 р. по 2016 р. поступово знижилось з 33,5 % до 29,0 %. На жаль, таке зниження викликано в першу чергу, кризовими явищами та зниженням обсягів діяльності промисловості, а лише в меншому ступені – результатом заходів щодо енергозбереження. Тому особливої уваги при вивченні питання енергоефективності підприємств слід приділяти в першу чергу, саме підприємствам промисловості.

Таблиця 1

Показники кінцевого енергоспоживання за 2013-2016 рр.
[офіційні дані Державної служби статистики України, [11]]

Показник	Одиниці виміру	2013	2014	2015	2016
Загальне кінцеве енергоспоживання, із нього:	тис. т н.е.	69557	61460	50831	51645
Промисловість	тис. т н.е.	21864	20570	16409	14955
у % до підсумку	%	31,4%	33,5%	32,3%	29,0%
Транспорт	тис. т н.е.	11280	10327	8750	9165
у % до підсумку	%	16,2%	16,8%	17,2%	17,7%
Домашні господарства	тис. т н.е.	23495	20384	16554	17586
у % до підсумку	%	33,8%	33,2%	32,6%	34,1%
Сектор послуг	тис. т н.е.	5745	4663	3838	4856
у % до підсумку	%	8,3%	7,6%	7,6%	9,4%
Сільське, лісове та рибне господарство	тис. т н.е.	2242	2016	1961	2142
у % до підсумку	%	3,2%	3,3%	3,9%	4,1%
Інші види діяльності	тис. т н.е.	0,0	0,0	0,0	31,0
у % до підсумку	%	0,0%	0,0%	0,0%	0,1%

Можна визначити, що першочерговим завданням вітчизняних підприємств промислового сектору є модернізація виробничих процесів на основі формування стратегії енергозбереження та реалізації проектів щодо ресурсозбереження. Інфраструктура таких підприємств на даний час використовує ресурсомістке та екологічно небезпечне обладнання, що призводить до зниження конкурентоспроможності українських товарів і продукції. Вирішення проблем раціонального використання енергоресурсів та практичного впровадження енергозберігаючих технологій свідчать про ефективне управління та правильний вибір стратегічного розвитку. Виходячи з визначення енергоефективності як ступеню ефективності споживання енер-

горесурсів на певному об'єкті господарювання її підвищення можна досягти в результаті зменшення норм витрат певних видів ресурсів. В основі ефективної системи впровадження стратегії розвитку підприємства, вважаємо за потрібне визначити ряд заходів щодо підвищення енергоефективності підприємств промисловості (які актуальні і для інших секторів вітчизняної економіки) (рис.1).

Можна визначити, що розробка підприємством стратегії, зорієнтованої на використання технологічних нововведень, таких як автоматизація та новітні форми інформаційних технологій покликана сприяти підвищенню рівня і динаміки ефективності підприємства.

Рис. 1. Система заходів щодо підвищення енергоефективності підприємств [розроблено авторами]

Нове устаткування також займає одне з провідних місць у підвищенні ефективності підприємства, передусім виробничої. Високий технічний рівень устаткування та належна організація ремонтно-технічного обслуговування призведуть до оптимізації енергоефективності, що у свою чергу відобразиться у зменшенні витрат на ресурси. Цій же меті слугуватимуть розв'язання проблем ресурсозбереження, зниження матеріаломісткості та енергоємності продукції (послуг), раціоналізація управління енергетичними ресурсами і джерелами їх постачання. В основу розробки фінансової стратегії кожного підприємства в сучасних умовах необхідно покласти базову концепцію енергоефективності з метою досягнення стратегічних фінансових орієнтирів: підтримки фінансової стійкості підприємства, його економічної ефективності.

ВИСНОВКИ

Таким чином, запропоновані в роботі положення про удосконалення системи формування фінансової стратегії підприємства з переносом акцентів на дотримання концепції енергоефективності покликані сприяти стабілізації фінансово-економічного стану вітчизняних підприємств з метою їх стійкої конкурентоспроможності.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про енергозбереження» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/go/74/94>.
2. Гаприндашвілі Б.В. Енергозбереження як чинник підвищення конкурентоспроможності промислових підприємств / Б.В. Гаприндашвілі // БізнесІнформ – 2014. – № 8. – С. 213-217.
3. Докуніна К.І. Теоретичні аспекти формування економічного механізму енергозбереження / К.І. До-

куніна // Комунальне господарство міст. – 2012. – № 106. – С. 341-350.

4. Кошева Г.О. Державні механізми управління енергозбереженням: автореф. дис. ... канд. наук з держ. управ.: спец. 25.00.02 «Механізми державного управління» / Г.О. Кошева; Донец. держ. ун-т. упр. – Донецьк, 2011. – 20 с.

5. Тимофеев В.Н. Энергоменеджмент и энергосбережения – общность и отличия / В.Н. Тимофеев, И.А. Немировский // Энергосбережение. Энергетика. Энергоаудит. – 2007. – № 5. – С. 32–37.

6. Михайлов С.А. Место стратегии энергосбережения в стратегии социально-экономического развития региона / С.А. Михайлов, В.П. Мешалкин, А.А. Балябина // Менеджмент в России и за рубежом. – 2009. – № 2. – С. 22–30.

7. Дзяна Г.О. Соціально-екологічні аспекти реалізації державної політики у сфері енергозбереження України: монографія / Г.О. Дзяна, Р.Б. Дзяний; Львів. регіон. ін-т держ. упр. Нац. акад. держ. упр. при Президенті України. – Л.: [ЛРІДУ НАДУ], 2010. – 205 с.

8. Гордієнко О.С. Енергозбереження транспортних підприємств / О.С. Гордієнко // Технологический аудит и резервы производства. – 2012. – № 1(7). – Т. 5. – С. 13-14.

9. Дзядичевич Ю.В. Энергетичний менеджмент / Ю.В. Дзядичевич, М.В. Бурак, Р.І. Розум. – Тернопіль: Економічна думка, 2010. – 156 с.

10. Суходоля О.М. Енергоефективність національної економіки: методологія дослідження та механізми реалізації: монографія. / О.М. Суходоля – К.: Вид-во НАДУ, 2006. – 400 с.

11. Офіційні статистичні дані про Показники кінцевого енергоспоживання. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>